

Jilm horský

Ulmus glabra Huds.

Stupeň ohrožení: C4

syn.: *U. montana* Stokes in With, *U. scabra* Mill., *U. exscelsa* Borkh., *U. corylacea* Dumort.

POPIS

Statný strom 20-35 m vysoký, s široce vejcovitou, metlovitou korunou, s větvemi v ostrém úhlu nasazenými a kmenem bez výmladků, kůra hnědošedá, dlouho hladká, borka tmavohnědá až načervenalá, kostkovitě rozpukaná až šupinovitá. Dožívá se 300–500 let. Naše domácí jilmy jsou poměrně obtížně odlišitelné druhy, zejména rozlišit jilm polní a jilm horský je někdy nesnadné. Jilm polní má listy eliptické, zřetelně řapíkaté; jilm horský má obvejčité, téměř přisedlé listy dlouze ostře zašpičatělé, zvláště na koncích výhonů a na výmladcích 3-7cípé. Pupy jilmu horského jsou značně větší než u jilmu polního, tmavohnědé, listové vejčité kuželovité, zašpičatělé, květní široce vejčité až kulaté, šupiny jsou obrvené, rezavě chlupaté. Jilm horský kvete v březnu před rašením listů. Květy vyrůstají ve svazečcích z postranních květních pupenů, jsou kratičce stopkaté, drobné, oboupohlavné. Plodem je plochá hnědá nažka umístěná uprostřed okrouhlého, blanitého křídla. Plody dozrávají v květnu, hned opadávají a velmi rychle, skoro masově klíčí, po zaschnutí rychle ztrácejí klíčivost.

EKOLOGICKÉ NÁROKY

Jilm horský patří mezi druhy snášející silný zástín, zejména v mládí. Typická je pro něj listová mozaika, pomocí níž využívá i slabého světla. V dospělém věku nároky na světlo stoupají. Má značné nároky na vláhu, vyhledává stanoviště na prameništích, suťových stráních a na půdách s blízkou hladinou podzemní vody. Proschnutí půdy v letním období nesnáší. Je velmi náročný na obsah živin, zejména dusíku, v půdě. Nejvíc mu vyhovují minerálně silné, hluboké, svěží až vlhké půdy, obohacené dusíkatými látkami z organického opadu. Snese značnou příměs skeletu v půdním profilu. Netrpí pozdními mrazy a snese silné zimy za předpokladu dostatečné vlhkosti. Suchá vedra v létě a holomrazy v zimě mu však nesvědčí. I když výskyt jilmu horského výrazně převažuje v edafické kategorii živné, obohacené humusem a obohacené vodou, byl zaznamenán i v edafické kategorii kyselé, řídké záznamy pocházejí z vyšších poloh edafické kategorie extrémní a také z kategorie oglejené. Je to druh vlhkostně příznivějších stinných svahů a údolí, v ČR převažuje výskyt na severních, případně severozápadních až východních expozicích, těžiště výskytu leží v nadmořských výškách od 300 do 600 m n. m., ale běžně stoupá i výše, zaznamenané nejvýše položené lokality leží v Krkonoších (Úpská jáma, 1250 m n. m.) a v Hrubém Jeseníku (Velká kotlina, 1150 m n. m.). V nižších polohách se vyskytuje jen zcela výjimečně, i když byl zaznamenán i v 1. lesním vegetačním stupni. Většina lokalit leží ve 3.-5. lesním vegetačním stupni, ale vystupuje až do 7. lesního vegetačního stupně.

Jilm horský se v ČR vyskytuje v celém spektru rostlinných společenstev, jeho výskyt byl zaznamenán ve 39 svazech 20 tříd fytocenologického systému, přičemž téměř 95% záznamů pochází ze třídy *Querco-Fagetea*. Zde je jilm horský nejhojněji zastoupen ve společenstvech svazu *Tilio-Acerion* a *Fagion*, případně *Alnion incanae* nebo *Carpinion*. Výjimečně se vyskytuje ve společenstvech svazu *Quercion pubescenti-petraeae* a zcela ojediněle pak ve společenstvech třídy *Quercetea robori-petraeae*. Více než 1 % záznamů pochází ze společenstev pasekových stádií třídy *Epilobietea angustifolii*. V široké škále dalších lesních i nelesních společenstev se jilm horský vyskytuje pouze ojediněle, s četností pod 0,5 % záznamů.

ROZŠÍŘENÍ

Jilm horský roste téměř v celé Evropě od Britských ostrovů až po Ural. Míjí pouze nejchladnější severní oblasti a nevyskytuje se ani v teplé jižní části, na jihoevropských poloostrovech roste pouze v horách, podobně jako v Malé Asii a na Kavkaze. U nás jilm horský najdeme v lesích od pahorkatin až do horských poloh, jeho zastoupení je však nepravidelné a mezernaté a málokde najdeme porosty s vyšším zastoupením tohoto druhu.

PŘÍČINY OHROŽENÍ

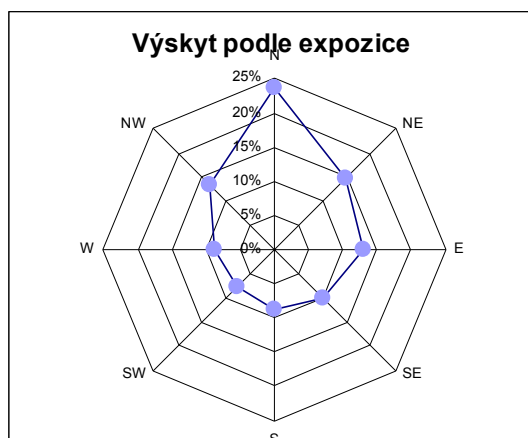
Jilm horský je dlouhověká, náročná klimaxová dřevina. Pro svou dlouhodobou existenci potřebuje trvale stabilní podmínky, zejména vlhkostní. Nevyhovuje mu holosečný způsob hospodaření, a kromě toho jako odedávna vzácný druh nebyl hospodářsky významný a byl vysazován při umělé obnově lesa pouze zcela výjimečně. Mimo jiné bylo, stejně jako u ostatních jilmů, jistě důvodem i obtížně uchovatelné osivo.

Naše domácí druhy jilmů trpí různými typy grafiózy po většinu holocénu a jejich zastoupení v lesích klesá už po několik tisíc let. Vždy byly dřevinami vzácnými, nevytvářely čisté porosty. V minulém století však podlehly ataku virulentnějších kmenů grafiózy původem pravděpodobně z Asie (*Ophiostoma ulmi*, v Evropě od roku 1910, *Ophiostoma novo-ulmi*, v Evropě od roku 1940) a začaly ubývat řádově rychleji. Podle posledních výzkumů je jilm horský nejodolnější vůči onemocnění grafiózou ze všech domácích druhů jilmu. Ve vlhkých horských polohách také nemá onemocnění tak razantní průběh. Přesto se u něj projevuje a jilm horský se postupně stává vzácnějším. Do budoucna je tedy třeba počítat s jeho trvalým ústupem.

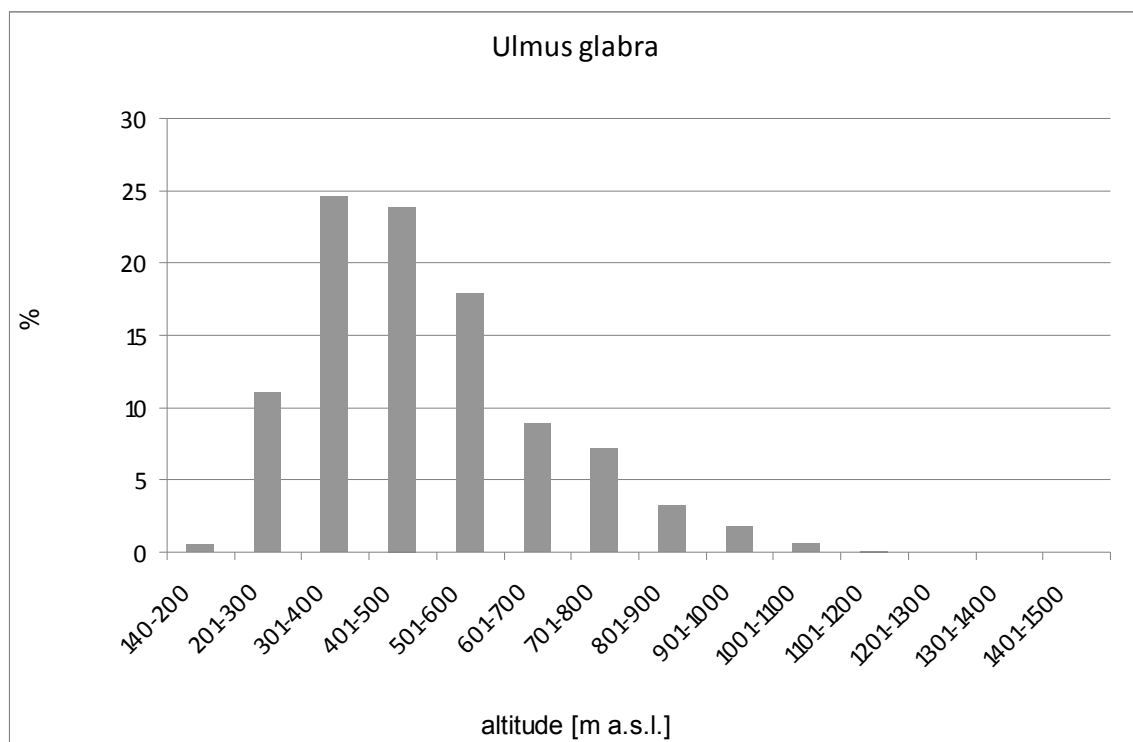
SEZNAM LITERATURY

DVOŘÁK, M., 2008. *Ophiostoma ulmi* a *O. novo-ulmi* v České republice. Dizertační práce. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno

HROUDA, L., 1988. *Ulmus glabra* Hudson. - jilm horský. In: Květena ČSR, 1. Hejný S., Slavík B. (eds.). Academia, Praha, pp. 518-519



Výskyt podle nadmořské výšky

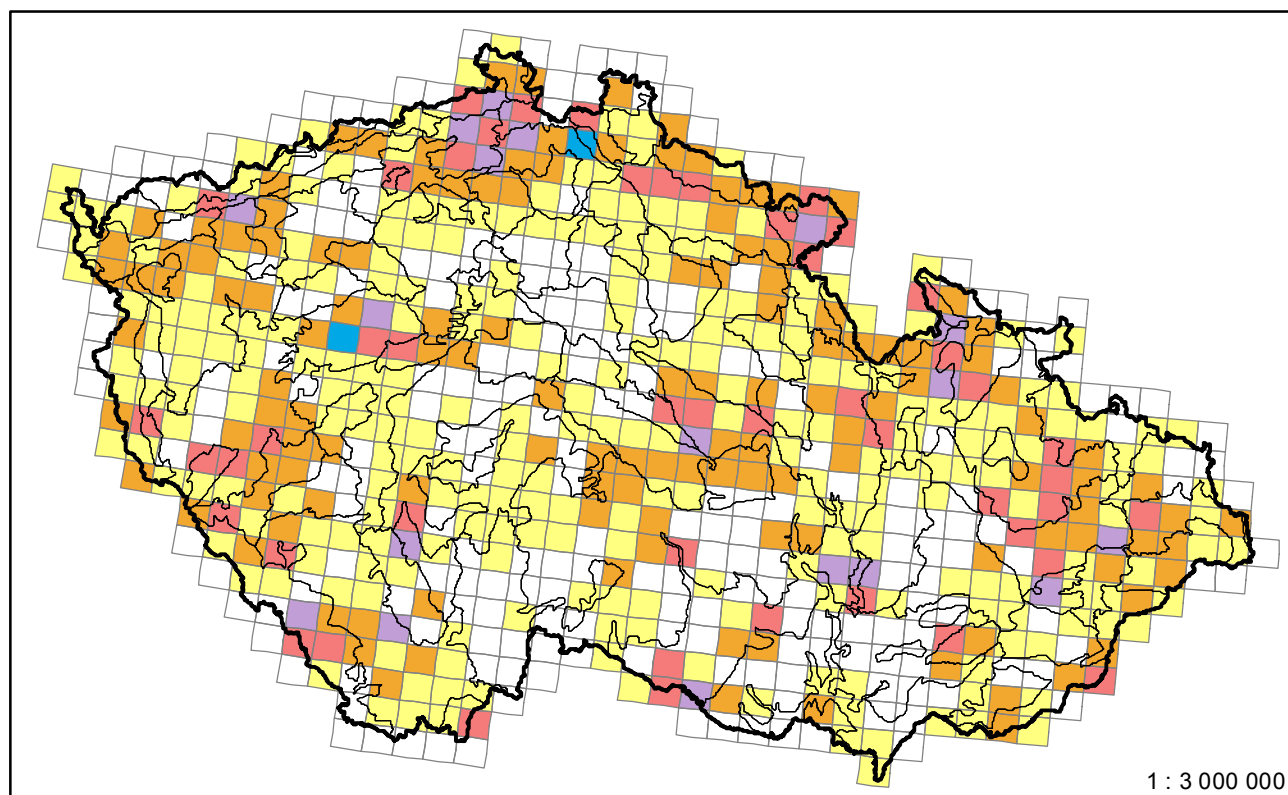


Výskyt podle SLT

[illegible]



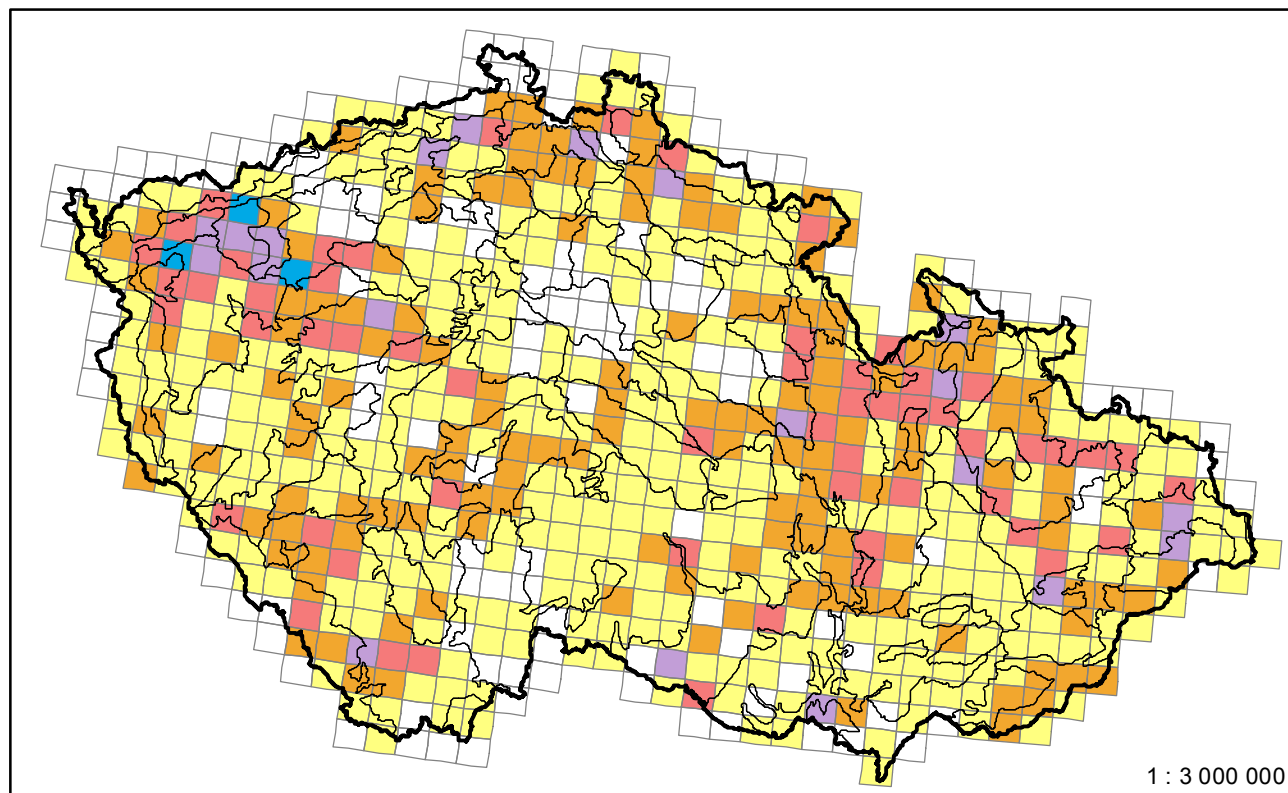
Výskyt do roku 2000



počet lokalit

1 - 4	5 - 10	11 - 22	23 - 44	45 - 79
-------	--------	---------	---------	---------

Výskyt po roce 2001



počet lokalit

1 - 9	10 - 24	25 - 49	50 - 99	100 - 184
-------	---------	---------	---------	-----------